

Нягледзячы на значную колькасць грунтоўных прац, у якіх выяўляюцца вытокі і мастацкая прырода балады як жанру вусна-паэтычнай народнай творчасці, балада ўсё ж застаецца адным з найменш даследаваных жанраў у беларускай і ўсходнеславянскай музычнай фалькларыстыцы. Гістарычныя і сацыяльныя ўмовы адбываліся на самым жанры і формах яго бытавання. Разнастайнасць відаў балад, іх неаднароднасць, функцыянальная разнастайнасць спрыялі захаванню стылістычных з'яў, "васцівых розным этапам развіцця музычнага мастацтва.

Яканюк Н.П.,
канд. мастацтвазнаўства,
дацэнт

БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНА-ІНСТРУМЕНТАЛЬНАЯ МУЗЫЧНАЯ КУЛЬТУРА ПІСЬМОВАЙ ТРАДЫЦЫІ ЯК АБ'ЕКТ ДАСЛЕДАВАННЯ

Народна-інструментальная музычная культура рэспублікі з'яўляецца важнай часткай духоўнага жыцця беларусаў. Багацце і разнастайнасць формаў і жанраў, у якіх выступае гэтая культура, яе шматвяковая гісторыя сведчаць аб той значнай ролі, якую яна адгрызае ў беларускім музычным мастацтве.

Сучасная беларуская народна-інструментальная культура — з'ява далёка не аднародная. Яе ўмоўна можна падзяліць на два адносна самастойныя пласты — культуру вуснай традыцыі, ці так званы інструментальны музычны фальклор, караці якога пягнуцца з глыбіні стагоддзяў, і культуру пісьмовай традыцыі. Апошняя, нягледзячы на даволі кароткую, не больш за сто год, гісторыю, тым не менш займае ў наш час значнае месца ў мастацкім жыцці рэспублікі. Гэта яркая з'ява нацыянальнай музычнай культуры ўжо даўно патрабуе навуковага аналізу і асэнсавання. Але ж у беларускім музыказнаўстве народна-інструментальная культура пісьмовай традыцыі дагэтуль яшчэ не стала прадметам спецыяльнага вывучэння. Яўна адчуваюцца супярэчнасці паміж узроўнем развіцця гэтай культ. уры і ступенню яе даследавання, чым і абумоўліваецца ішккасць да гэтай праблемы. Да таго ж патрабуюць хутэйшага вырашэння надзвычайна праблемы сучаснай мастацкай практыкі ў разглядаемай галіне, якая абстрактуюцца на ўмовах новых сацыяльна-палітычных адносін.

Беларуская народна-інструментальная музычная культура пісьмовай традыцыі — з'ява надзвычай складаная. Даследаванне яе патрабуе не толькі гістарычнага, але і сістэмнага комплекснага падыходу. Патрэбна ўлічваць, што гэтая культура ўяўляе сабой узроўневую сваясаблівую сістэму, якая складаецца з многіх узасмаабумованых і ўзасмаабумованых элементаў як духоўнага, так і матэрыяльнага парадку.

Сярод іх музычны інструментарый, традыцыйны выраб музычных інструментаў, сістэма адукацыі і нармавальна-выканальніцкая школа ігры на гэтых інструментах, арыгінальная музыка, створаная для ігры на іх, і г.д. Кожны з названых элементаў павінен разглядацца асобна як самастойны прадмет даследавання і адначасова ў сукупнасці элементаў, якія складаюць сістэму. Пры гэтым неабходна сумяшчаць адначасова некалькі аспектаў даследавання — эстэтыка-музыказнаўчы, гістарычны і культуралагічны, бо толькі такі ўсебаковы погляд дазваляе разгледзець гэты складаны аб'ект ва ўсёй яго разнастайнасці.

Разглядаючы народна-інструментальную музычную культуру пісьмовай традыцыі як асобны пласт музычнай прафесійнай культуры, неабходна ўлічваць яе спецыфічныя сутнасныя рысы. Па-першае, нельга забывацца, што гэта з'ява мае плучнае паходжанне. Яна была створана ў асаблівых гістарычных і мастацкіх умовах, дзякуючы дзейнасці энтузіястаў, аматараў музычнага мастацтва, такіх як В. Андрэў і М. Белабародава ў Расіі, Дз. Захар і І. Жытовіч ў Беларусі. Хаця творцы яе і абшраціліся на аб'ектыўныя агульныя законы, якія вызначалі станаўленне еўрапейскай музычнай цывілізацыі (удасканаленне музычных інструментаў, прышчыпы стварэння аркестра і яго рэпертуару, фарміраванне выканальніцкай народна-інструментальнай школы і г.д.), але дзеля фарміравання народна-інструментальнай музычнай культуры пісьмовай традыцыі асабліва важную ролю адыгрываў суб'ектыўны фактар. Шляхі і асаблівасці развіцця гэтай культуры вызначаліся наяўнасцю той ці іншай яркай асобы (выканаўцы, кампазітара ці грамадскага дзеяча), якая ў спрыяльных умовах рэалізоўвала ўласны творчы патэнцыял.

Па-другое, трэба памятаць, што народна-інструментальная культура пісьмовай традыцыі ўяўляе сваясаблівае спалучэнне традыцыйна-нацыянальнага інструментальнага музычнага фальклору і агульнаеўрапейскай музычнай культуры. Такая дваістая прырода абумоўлівае адну з найважнейшых праблем гэтай культуры — праблему суадносін паміж традыцыямі нацыянальнай народна-інструментальнай музычнай спадчыны і акадэмічнай прафесійнай музыкі. Скрозь прызму гэтай праблемы патрэбна разглядаць усё іншыя праблемы народна-інструментальнай культуры.

Не менш важна ўлічваць пры даследаванні і іншыя асаблівасці. Так, калі інструментальны музычны фальклор звязаны ў асноўным з жыццём беларускай вёскі, то культура пісьмовай традыцыі характэрна пераважна для гарадскога побыту. Яшчэ адна адметная рыса — асабліва падтрымка народна-інструментальнай культуры пісьмовай традыцыі з боку дзяржаўных устаноў. Такая ўвага абумоўлена тым, што з першых крокаў свайго існавання гэтая культура разглядалася з боку дзяржаўнай палітыкі як найважнейшы сродак арганізацыі вольнага часу, рэалізацыі творчай актыўнасці шырокіх мас працоўных (перш за ўсё пралетарыята), як сродак далучэння гэтых мас да «сур'ёзнай» класічнай музыкі.